

This project is funded
by the European Union

Terre des hommes

tdh.ch

Proiectul "Consolidarea competențelor organelor de drept și a coordonării intersectoriale, a societății civile pentru combaterea discriminării și a rețelilor tratamente aplicate copiilor în cadrul sistemului de justiție al RM" implementat de către Reprezentanța în Republica Moldova a Fundației Terre des hommes în parteneriat cu Inspectorul General de Poliție al Ministerului Afacerilor Interne și finanțat de Uniunea Europeană

MODULUL JUSTIȚIA PENTRU COPII: ACTIVITATE CU COPII

SCOPUL

Informarea copiilor despre drepturile lor, procedurile legale și persoanele cu care interacționează la contactul inițial cu sistemul de justiție.

OBIECTIVE

- înțelegerea procedurilor efectuate la contactul inițial cu sistemul de justiție;
- cunoașterea drepturilor la primul contact cu sistemul de justiție.

DURATA

45 min.

MATERIALE NECESARE

- materialul video „Justiția pentru copii”
- laptop, proiector
- foi flipchart, marcheri;
- fișa resursă A.

PAȘI

1. Prezentare (5 min.)

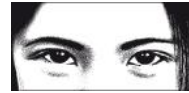
Vă prezentați copiilor (numele, prenumele, funcția pe care o dețineți și, în linii generale, le povestiți cu ce vă ocupați). Întrebați copiii cu ce cred că vă veți ocupa astăzi. După ce toți doritorii și-au exprimat opinia, spuneți care este scopul vizitei – „Am venit să desfășurăm o lecție informativă, în cadrul căreia vom privi un film și o să vă informăm despre drepturile pe care le aveți, iar pentru înțelegerea mai bună a informației vom realiza și câteva activități informativ-educative”.

2. Jocul „Ce îmi vine în cap?” (5-7 min.)

Propuneți copiilor să joace un joc care se numește – *Ce îmi vine în cap*. Este un joc bazat pe asocierile pe care le avem când auzim un cuvânt sau vedem o imagine. Începeți cu ceva foarte simplu, de

This project is funded
by the European Union

Terre des hommes

tdh.ch

exemplu, cuvântul – FLOARE – *Copii ce vă vine în cap (ce asocieri aveți, ce cuvinte vă vin în cap) când auziți cuvântul floare?* Lăsați toți doritorii să-și exprime asocierile. La început încurajați copiii prin a le spune că în acest joc nu există lucruri/cuvinte greșite, toate sunt corecte. Pentru adolescenți puteți propune cuvinte care le sunt mai aproape acestora, de exemplu: fan, wi-fi, lider, etc.

După ce ați experimentat cu aceste cuvinte, propuneți copiilor să facă asocieri la cuvântul – DREPTURI și LEGE. Este recomandabil să se scrie cuvintele asociate de copiii pe tablă. Întrebați participanții ce înțeleg prin termenul „copil”. Încurajați-i să menționeze orice asociere pe care o au când aud sau își imaginează un copil, prin a le spune că nu există lucruri/cuvinte greșite, toate sunt corecte. Notați răspunsurile pe foaie flipchart. Urmați activitatea cu analiza altor noțiuni „drepturi”, apoi „lege”. Apoi explicați-le termenul „sistemul de justiție”.

3. Vizionarea filmului „Justiție pentru copii” (25 min.)

Propuneți copiilor să vizioneze filmul, menționați că după film v-a urma o discuție în baza acestuia, deci ar fi bine dacă vor urmări cu atenție.

Discuție în baza filmului:

Întrebați din start copiii ce impresii și gânduri au după vizionarea filmului. Lăsați copiii să exprime ce doresc, răspundeți la întrebări. Pentru a facilita discuția, vă propunem un șir de întrebări pe care le puteți adresa: *Ce impresii generale aveți? Ce gânduri aveți despre acest film? Ce gânduri v-au venit pe parcursul vizionării filmului? Ce v-a plăcut cel mai mult în acest film? Ce v-a deranjat, speriat, nu v-a plăcut în film? Ce vă aduceți aminte din film? Ce ați observat? Ce ați auzit? Ce lucruri noi credeți ca ați învățat? Din ce vă aduceți aminte din film, în ce situații (bănuț, martor, victima) vă puteți întâlni cu polițistul sau alți oameni ai legii? Din ce vă aduceți aminte, cu ce persoane vă puteți întâlni atunci când contactați cu legea? Care vă sunt drepturile când contactați cu legea? Ce se recomandă să faceți când contactați cu legea?*

NOTĂ: Întrebările date sunt orientative, puteți pune întrebări suplimentare, dacă considerați necesar, sau omite unele întrebări, dacă copiii deja au răspuns la ele.

4. Jocul „Ce îmi vine în cap?” (5 min)

Repetăți jocul „Ce îmi vine în cap?”, de data aceasta doar cu următoarele cuvinte – DREPTURI și LEGE. Pe tablă, faceți o listă din cuvintele asociate de copiii, lângă lista pe care ați creat-o prima dată când ați jucat jocul. Comparați împreună cu copiii listele și vedeți cum s-au schimbat acestea în urma lecției desfășurate.

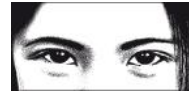
NOTĂ: De obicei asocierile copiilor se schimbă radical la sfârșitul lecției, în lista cu cuvinte asociate apărând multe cuvinte din film și discuția avută. Pe de o parte, repetarea acestui joc la sfârșit este ca și o concluzie și finalizare a lecției, pe de altă parte, vă permite într-o măsură oarecare să judecați despre eficiența și impactul lecției asupra copiilor.

5. Finalizare (5 min)

- Mulțumiți copiilor pentru atenție. Faceți o concluzie generală la ce a fost pe parcursul lecției. De exemplu: *Am observat că ați reținut foarte bine în ce situații puteți ajunge la sectorul de poliție. Nu v-a fost clar cine este reprezentatul legal și am discutat mai mult despre aceasta.*

This project is funded
by the European Union

Terre des hommes

tdh.ch

- Întrebați copiii dacă mai vor să mai pună întrebări, dacă a mai rămas ceva neclar, clarificați.
- Informați copii despre posibilitatea de a participa la concurs, perioada desfășurării acestuia, premiile puse în joc și condițiile ce trebuie să le întrunească, unde să acceseze chestionarul.
- Oferiți-le copiilor date de contact la care pot apela la necesitate, de ex.: numerele de telefon – 902, adresa celui mai apropiat sector de poliție/inspectorat de poliție (vă recomandăm să le scrieți pe tablă).
- Notați de asemenea pe tablă cum pot găsi filmul și informația despre care ați discutat:
www.tdh-moldova.md (butonul „Resurse”)

This project is funded
by the European Union

Terre des hommes

tdh.ch

FOI RESURSĂ

Fișa resursă A

Drepturile persoanei minore

Aspecte abordate:

- Cine este minorul conform legii penale?
- Cine sunt persoanele cu care are contact minorul suspectat de săvârșirea unei infracțiuni/reținut?
- De ce drepturi dispune minorul suspectat/reținut și cum trebuie să-i fie asigurate?
- Cine este minorul victimă? Drepturile de care dispune și exercitarea lor?
- Cine este minorul martor? Drepturile de care dispune și exercitarea lor?
- Ce înseamnă reținerea și care este procedura legală?

INTRODUCERE

Conform art.21 Codul Penal al R. Moldova, orice persoană care a împlinit vârsta de 16 ani poate fi subiect al răspunderii penale. Astfel, **“minorul”** este orice persoană fizică care la data săvârșirii unei infracțiuni sau fapte ilegale, nu avea vârsta de 18 ani. În general, minorul poartă răspundere conform Codului penal de la vârsta de 16 ani, dar pentru unele infracțiuni specifice, indicate expres în Codul Penal, poate purta răspundere și având vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani.(de ex: pentru infracțiunile de furt, jaf, tâlhărie, omor etc.)

Protecția statutului minorului este reglementată atât prin acte normative internaționale /Convenția Internațională privind Drepturile Copilului, Convenția Europeană a Drepturilor Omului/, cât și prin acte normative naționale: Constituția R. Moldovei, Legea Republicii Moldova privind drepturile copilului, Codul Penal și de Procedura penală.

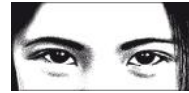
Conform art.474 din Codul de Procedură Penală al R. Moldova, Urmărirea penală pe cauzele privind minorii, se face potrivit procedurii obișnuite prevăzute pentru cetățenii R. Moldova, însă cu derogările și completările speciale prevăzute pentru protecția minorilor în procedura specială în cauzele privind minorii (art.474-487 CPP RM).

Fiecare minor, are dreptul de a fi tratat cu demnitate, respect, fără discriminare de către orice reprezentant al statului, și să-l fie acordată atenția cuvenită specificului vârstei și stării sale fizice și psihice./ art.9-10 CPP).

Orice minor trebuie să cunoască că, dacă se află în vizorul organelor de poliție/de urmărire penală, poate avea mai multe calități procesuale: bănuțit/ învinuit; parte vătămată, martor.

This project is funded
by the European Union

Terre des hommes

tdh.ch

1. BĂNUIT/ÎNVINUIT - este acea persoană, inclusiv minoră care este suspectată ca fiind posibilul autor al săvârșirii unei infracțiuni. Calitatea de bănuțit/învinuit produce efecte juridice din momentul recunoașterii oficiale în baza unui document scris de către procuror – numit ca fiind Ordonanță de recunoaștere în calitate de bănuțit, sau Ordonanța de punere sub învinuire, și care este adus la cunoștința minorului sub semnătură. În textul acestei Ordonanțe se conțin informații despre circumstanțele pentru care minorul suspectat și se aduce neapărat la cunoștință în prezența apărătorului, reprezentantului legal, pedagogului/psihologului și traducătorului dacă este necesitatea. Calitatea de bănuțit poate fi obținută și atunci când minorul este reținut în baza unui Proces-verbal de reținere întocmit de către un procuror.

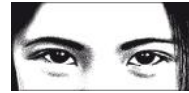
La orice acțiune efectuată de către organul de urmărire penală cu suspectul minor, participă în mod obligatoriu reprezentantul sau legal (cineva din părinți, adoptatori, tutore sau reprezentant al instituției educative pentru drepturile copilului), pedagogul, apărătorul. În baza alin. (2) art. 480 CPP reprezentantul legal al bănuțitului minor se admite în proces prin ordonanța organului de urmărire penală din momentul reținerii minorului sau al primei audieri a minorului care nu este reținut. De asemenea, e bine de cunoscut faptul că la orice acțiune procesuală la care un minor este invitat să participe, acesta urmează a fi citat și informat în prealabil de către organul de urmărire penală prin intermediul părinților sau reprezentantului său legal. De asemenea, citarea ar trebui să aibă loc pentru un timp convenit minorului și părinților acestuia din punct de vedere al transportului, al neîntreruperii procesul de studii etc.

Conform art. 64 CPP RM, bănuțitul, inclusiv cel minor are o serie de drepturi. Însă le vom enumera doar pe cele mai esențiale:

- dreptul la apărare, adică să i se ofere accesul la un avocat ales sau gratuit din contul statului;
- informarea despre esența bănuțirii și, în legătură cu aceasta, imediat după reținere sau după ce i s-a adus la cunoștință hotărârea despre aplicarea măsurii preventive sau recunoașterea în calitate de bănuțit, să fie informat în prezența apărătorului, în limba pe care o înțelege, despre conținutul bănuțelii și despre încadrarea juridică a faptelor infracționale de săvârșirea cărora este suspectat;
- dreptul de a contacta rudele;
- imediat după reținere sau după recunoașterea în calitate de bănuțit, să primească de la persoana care l-a reținut informație în scris despre drepturile de care dispune prin prezentul articol, inclusiv dreptul de a tăcea și de a nu mărturisi împotriva sa, precum și să primească de la organul de urmărire penală explicații asupra tuturor drepturilor sale;
- imediat după reținere sau după ce i s-a adus la cunoștință hotărârea de aplicare a măsurii preventive ori de recunoaștere în calitate de bănuțit, să primească de la organul de urmărire penală copia de pe hotărârea respectivă sau copia de pe procesul-verbal privitor la reținerea sa;
- în caz de reținere, să primească consultație juridică, în condiții confidențiale, din partea apărătorului până la începutul primei audieri în calitate de bănuțit;
- dacă acceptă să fie audiat, la cererea sa, să fie audiat în prezența apărătorului, reprezentantului legal, pedagogului sau psihologului. Audierea nu poate dura mai mult de 2 ore fără întrerupere, dar nu mai mult de 4 ore pe zi. (Audierea minorului, indiferent de statutul său procesual trebuie să aibă loc în spații special amenajate, cât mai puțin traumatizante.)

This project is funded
by the European Union

Terre des hommes

tdh.ch

- să recunoască fapta de săvârșirea căreia este bănuit și să încheie acordul de recunoaștere a vinovăției sau să se împace cu partea vătămată.
- să facă declarații sau să refuze de a le face;
- să înainteze cereri, inclusiv privind asistența medicală independent.
- să fie informat de către organul de urmărire penală despre toate hotărârile adoptate care se referă la drepturile și interesele sale, precum și să primească, la solicitarea sa, copii de pe aceste hotărâri;
- să facă obiecții împotriva acțiunilor organului de urmărire penală și să ceară includerea obiecțiilor sale în procesul-verbal al acțiunii procesuale respective; etc.

2. VICTIMA / PARTEA VĂTĂMATĂ – este acea persoană, inclusiv minorul care a avut de suferit moral, fizic și material, în urma săvârșirii unei infracțiuni de către o altă persoană. La orice acțiune efectuată de către organul de urmărire penală cu suspectul minor, participă în mod obligatoriu reprezentantul sau legal (cineva din părinți, adoptatori, tutore, pedagogul), și nu în ultimul rând, apărătorul, dacă se solicită. De asemenea, victima minora poate beneficia și de ajutorul unui psiholog.

Orice victimă minoră trebuie să-și cunoască drepturile sale și să solicite exercitarea acestora prin diverse acțiuni, și anume:

- dreptul de a depune plângere la orice reprezentant al poliției/procuraturii despre faptul cauzării unui prejudiciu moral, fizic, material de către o persoană terță.
- informarea unei rude sau o altă persoană despre faptul reținerii ilegale la care a fost supusă și despre daunei pricinuite. Dacă victima este reținută/deținută să solicite dreptul de a informa telefonic pe cineva din apropiații săi.
- dreptul de a beneficia de consultații confidențiale cu avocatul desemnat sau ales. Respectiv, de a se informa avocatul despre careva maltratări suferite, descrierea celor întâmplute.
- accesul la un doctor privat sau chemat de la o anumită instituție medicală care să-l examineze medical suplimentar dacă nu e mulțumit de asistența medicală primară oferită deja. Dacă unei victime aflată în stare de libertate i-au fost pricinuite careva suferințe fizice sau psihice, se recomandă adresarea de urgență la un medic/instituție medicală pentru a fi supus unei examinări medicale și respectiv consemnarea în scris despre faptul adresării după ajutorul medical.
- dreptul de a depune plângere către organele de poliție locale/procuratura de sector cu privire la acțiunile de maltratare la care a fost supus. Plângerea se depune în mod personal sau prin intermediul avocatului în 2 exemplare.
- dreptul de a înainta cereri de informare cu privire la plângerea depusă și de a afla despre acțiunile întreprinse sau rezultatul emis.
- dreptul de a prezenta diverse probe/martori, documente/ ce ar veni în susținerea circumstanțelor expuse în plângere. Totodată, se recomandă victimelor de a se adresa și la o evaluare psihologică, pentru a putea ulterior proba dimensiunile torturii psihologice la care a fost supusă.
- în cazul în care, Victima este supusă unor amenințări și viața sau sănătatea acesteia îi este periclitată, are dreptul de a depune o cerere pentru a beneficia de aplicarea măsurilor de protecție.

This project is funded
by the European Union

Terre des hommes

tdh.ch

- victima are dreptul de a obține o copie asupra hotărârilor emise cu privire la plângerea sa, precum dreptul de a înainta o acțiune cu privire la compensare.
- în caz de obținerea unei hotărâri de refuz cu privire la examinarea și investigarea plângerii depuse, victima are dreptul de a înainta o nouă plângere pentru o reverificare de către procurorul ierarhic superior, și apoi de către judecătorul de instrucție.
- în cazul în care a fost dispusă pornirea urmăririi penale, Victima are dreptul de a fi recunoscută ca parte vătămată, parte deplină cu drepturi procesuale a procesului penal cu privire la investigarea cazului sesizat.

3. MARTORUL – este acea persoană, inclusiv minorul care dispune de anumite date/ informații în legătură cu o anumită infracțiune ce a fost comisă și este audiată de organul de urmărire penală pentru a contribui la investigația cauzei. Orice martor este obligat să dea declarații veridice, deoarece pentru declarații false poate purta răspundere penală.

Minorul poate refuza să dea declarații împotriva rudelor sale care sunt cercetate penal și legea protejează acest drept. Martorul minor nu depune jurământ.

La orice acțiune efectuată de către martorul minor, participă în mod obligatoriu reprezentantul sau legal, și pedagogul.

Dacă apare necesitatea audierii martorului minor, acesta trebuie să fie citat în prealabil în modul corespunzător în scris sau citare telefonică, prin intermediul părinților sau reprezentanților legali. Utilizarea forței fizice împotriva unui martor minor, inclusiv aducerea forțată, este interzisă în toate fazele procesului penal.

Martorul minor trebuie să cunoască faptul că are **anumite drepturi**, și anume:

- să fie reprezentat la toate etapele procesului de un reprezentant legal și de avocat;
- să fie confidențial în toate etapele procesului penal;
- să tacă și să nu se incrimineze pe el însuși sau pe rudele sale;
- să facă declarații în limba lui maternă sau într-o limba pe care o vorbește;
- să fie asistat gratuit de un interpret;

Martorul minor în vârstă de 14–16 ani are dreptul:

- să refuze interpretul, pedagogul, psihologul implicat la audiere;
- să refuze participarea reprezentantului;
- să scrie personal declarații, cereri, plângeri împotriva ofițerului de urmărire penală, procurorului și instanței de judecată.

Martorul minor în vârstă de 16–18 ani, mai dispune și de dreptul de a fi informat despre toate cererile făcute de reprezentantul lui, precum și de a formula obiecții asupra acestor acțiuni.

Orice minor, dacă are un anumit contact cu organele de stat ce reprezintă sistemul justiției, indiferent de calitatea sa (suspect/reținut, victimă, martor), trebuie să fie informat și să cunoască **potențialii subiecți și rolul acestora în situațiile în care va fi implicat la primele etape ale procesului penal:**

- **Ofițerii de sector**, care de regulă mențin ordinea publică în localitate, pot interveni cu solicitări, întrebări sau clarificări atunci când sunt anumite sesizări;

This project is funded
by the European Union

Terre des hommes

tdh.ch

- **Ofițerii de investigație** - anumiți colaboratori de poliție care au anumite indicații, informații operative cu privire la săvârșirea unei infracțiuni.
- **Ofițerul de urmărire penală**, este cel care investighează un anumit caz și adună probe cu privire la săvârșirea unei infracțiuni. Organul de urmărire penală, în conformitate cu alin. (1) art. 166 CPP are dreptul să rețină orice persoană, în condițiile legii, dacă există o bănuială rezonabilă privind săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de un an. În cazul când persoana reținută este minoră, imediat urmează a fi solicitat procurorul.
- **Procurorul**, este cel ce conduce Urmărirea penală efectuată de ofițerul de urmărire penală și poate da diverse indicații cu privire la caz. În cazurile privind minorii, doar Procurorul este cel competent de a efectua urmărirea penală. Este bine de cunoscut, că procurorul poate forma grup de lucru cu diverși colaboratori de poliție cu privire la investigarea cauzelor cu privire la minori, dar acțiunile procesuale la care participă minorul se fac doar cu prezența procurorului, și nu colaboratorilor de poliție. (Poate de exclus, nu are relevanță)
- **Avocatul** - este un apărător al intereselor persoanei desemnat din contul statutului în mod gratuit, sau ales/angajat prin contract, care consultă și participă alături de suspect la acțiunile procesuale și verifică respectarea drepturilor și intereselor persoanei apărute.
- **Pedagogul sau psihologul** – este specialistul care participă alături de procuror și avocat la obținerea informațiilor cu privire la condițiile și cauzele ce au determinat săvârșirea unei fapte de către minor. Totodată, pedagogul sau psihologul poate contribui la stabilirea unui contact psihologic cu minorul care este inhibat și are nevoie de ajutor (fie bănuțit, fie victimă, fie martor), și poate stabili informații importante cu privire la personalitatea minorului care este audiat de organul de urmărire penală. De asemenea, aceștia pot de un real ajutor pentru minorii supuși audierii, deoarece interveni cu obiecții sau recomandări pentru ca audierea minorului să decurgă într-un climat calm, corect și netraumatizant.
- **Reprezentantul legal** – al minorului bănuțit/ învinuit a cărui prezență este obligatorie pot fi de regulă : părinții, înfietorii, tutorii, sau reprezentanții instituțiilor educative/autoritatea tutelară sub supravegherea cărora se află minorul. Reprezentantul legal are rolul de a apăra interesele și drepturile minorului în procesul penal, precum și de a menține un echilibru psihologic între starea emoțională a minorului și situația aflată în vizorul poliției/procuraturii. Acesta dispune de dreptul de a fi informat de tot ceea ce ține de minor, de a participa alături de minori la acțiunile procesuale efectuate, de a primi traducător, de a avea consultații cu avocatul, de a cunoaște materialele cauzei, de a depune plângeri sau obiecții
- **Judecătorul de instrucție** - sunt judecătorii ce au sarcina de a verifica legalitatea urmăririi penale, de a autoriza efectuarea anumitor acțiuni procesuale ca : percheziția, arestul preventive, de a examina plângerile persoanelor cu privire la drepturile ce le-au fost încălcate de către organul de urmărire penală/colaboratori de poliție, ofițeri de urmărire penală, procuror/.

Procedura privind REȚINEREA:

This project is funded
by the European Union

Terre des hommes

tdh.ch

Conform art.6 pct.40, art.165 CPP RM – „Reținerea este măsura luată de organul competent de a priva de libertate o persoană pe un termen de până la 72 de ore”.

În cazul minorilor însă, acest termen este de maxim 24 ore .

Orice minor poate fi reținut, dacă este suspectat de comiterea unei fapte penale prevăzută de Codul Penal în condițiile legii și în anumite cazuri.

Reținerea unui minor poate avea loc prin diferite modalități, însă toate se rezumă la privarea acestuia de libertate de către un colaborator de poliție, în locul și în condițiile stabilite de lege. (ex: oprirea pe drum a unui minor și ducerea acestuia la inspectoratul de poliție, luarea minorului de la domiciliul său pentru a fi dus la inspectoratul de poliție, în urma audierii minorului suspectat de săvârșirea unei infracțiuni deosebit grave etc.).

Reținerea unei persoane minore, de facto se efectuează de colaboratorul de poliție (în stradă, la domiciliu, în flagrant delict, etc.), care conducând minorul la inspectoratul de poliție, în mod imediat trebuie să anunțe procurorul în vederea perfectării procedurii de reținere a minorului. Nu în ultimul rând, în mod imediat urmează a fi informați și asigurată prezența reprezentanților legali, apărătorului, fapt care se consemnează într-un proces-verbal de reținere.

Este cazul de cunoscut că minorul nu poate fi reținut pentru orice faptă suspectată, ci doar în anumite cazuri, condiții expres prevăzute de lege și doar pentru o perioadă cât mai scurtă de timp.

Codul de procedură penală în alin. (2) art. 477 stabilește că reținerea minorului, în temeiurile prevăzute de art.166 și 176 al codului respectiv pot fi aplicate doar în cazuri excepționale, și anume : când au fost săvârșite infracțiuni grave cu aplicarea violenței, deosebit de grave sau excepțional de grave.

Prin urmare, dacă un minor a comis o infracțiune gravă fără aplicarea violenței, reținerea acestuia nu poate avea loc.

Ulterior ne vom referi la cele mai importante **drepturi ale persoanei reținute, care trebuie nu doar să fie respectate, ci înțelese în mod corect de către organul competent și respective, asigurate în modul corespunzător, fără careva limitări sau condiționări:**

1. DREPTUL LA INFORMARE

Conform art.167 alin.1) CPP - „Procesul-verbal se aduce la cunoștință persoanei reținute, împreună cu înmânarea în scris a informației despre drepturile prevăzute la art.64, (dreptul de a tăcea, de a nu mărturisi împotriva sa, de a da explicații care se includ în procesul-verbal, de a beneficia de asistența unui apărător și de a face declarații în prezența acestuia, fapt care se menționează în procesul-verbal). »

Deoarece persoana reținută de regulă, capătă prin procesul-verbal de reținere statutul de bănuț, precum și invers, orice persoană bănuță poate fi reținută, este de menționat și prevederile art. 64 alin.2) CPP RM care prevede că :

„Bănuțul..., are dreptul:

- 1) să știe de ce este bănuț și, în legătură cu aceasta, imediat după reținere sau după ce i s-a adus la cunoștință hotărârea despre aplicarea măsurii preventive sau recunoașterea în calitate de bănuț, să fie informat în prezența apărătorului, în limba pe care o înțelege, despre conținutul bănuțelii și despre încadrarea juridică a faptelor infracționale de săvârșirea cărora este suspectat;

This project is funded
by the European Union

- 2) *imediat după reținere sau după recunoașterea în calitate de bănuït, să primească de la persoana care l-a reținut informație în scris despre drepturile de care dispune prin prezentul articol, inclusiv dreptul de a tăcea și de a nu mărturisi împotriva sa, precum și să primească de la organul de urmărire penală explicații asupra tuturor drepturilor sale;*”

Prin urmare, este cazul să percepem corect că dreptul la informare al persoanei reținute, implică mai multe aspecte ce nu ține doar de simpla comunicarea despre faptul reținerii sale, ci și de oferirea explicațiilor necesare persoanei reținute de a înțelege esența procedurii de reținere, motivele și temeiurile reținerii, precum și înțelegerea drepturilor procesuale de care dispune într-o asemenea situație și posibilitatea de valorificare a acestora.

Astfel, de către Organul ce urmează a aplica reținerea unei anumite persoane, trebuie să se ia în considerație că dreptul la informare urmează a fi asigurat prin:

- **Explicarea drepturilor în mod complet și într-un limbaj accesibil** - Nu orice persoană reținută înțelege limbajul juridic și nu orice persoana înțelege limba utilizată de organul competent. Astfel, organul competent, urmează ca pe lângă înmânarea în scris a procesului – verbal de comunicare a drepturilor procesuale de care dispune persoana reținută, să asigure și explicarea verbală asupra conținutului acestor drepturi într-o manieră simplă și accesibilă perceperii persoanei, și se va convinge că acesta a înțeles.
- **Informarea despre bănuirea incriminată, conținutul și încadrarea juridică a faptei de care e suspectată persoana** – Organul competent urmează a informa și explica într-un mod clar și accesibil persoanei de ce anume este suspectată, circumstanțele faptei incriminate, încadrarea juridică.
- **Informarea despre temeiurile și motivele reținerii** – Organul competent urmează a informa și explica într-un mod clar și accesibil persoanei care sunt motivele și temeiurile legale cu privire la necesitatea acesteia de a fi reținută. Motivele și temeiurile reținerii trebuie să fie doar cele indicate în art.166 CPP și nicidecum invocate alte motive inexistente sau condiționate.

Dreptul la informare este un drept constituțional, protejat de lege, și inerent oricărei persoane. De aceea informarea corectă a persoanei despre procedura de reținere/ temeiurile de reținere, precum și drepturile de care dispune, îi vor asigura dreptul la un proces echitabil în lumina art. 5 CEDO, cât și îi va oferi posibilitatea de a se apăra în mod eficient și de a beneficia de un proces legal și corect.

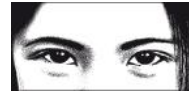
2. DREPTUL LA APĂRARE

Acest drept presupune asigurarea dreptului la asistență juridică în timpul reținerii. Dreptul la apărare este un drept fundamental al oricărei persoane în orice sistem de drept, consfințit și asigurat atât la nivel național, cât și la nivel internațional. Dreptul la apărare în timpul reținerii, presupune mai multe aspecte care trebuie să fie asigurate pe deplin persoanei reținute.

Conform art. 64 alin.1) CPP este prevăzut faptul că „Bănuïtul are dreptul la apărare. Organul de urmărire penală îi asigură bănuïtului posibilitatea să-și exercite dreptul la apărare prin toate mijloacele și metodele care nu sânt interzise de lege.”

This project is funded
by the European Union

Terre des hommes

tdh.ch

Iar alin. 4) al art.64 CPP prevede că “în caz de reținere, să primească consultație juridică, în condiții confidențiale, din partea apărătorului până la începutul primei audieri în calitate de bănuț; alin. 5) din momentul când i s-a adus la cunoștință actul procedural de recunoaștere în calitate de bănuț, să aibă asistența unui apărător ales de el, iar dacă nu are mijloace de a plăti apărătorul, să fie asistat în mod gratuit de către un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat, precum și, în cazurile admise de lege, să renunțe la apărător și să se apere el însuși. 6) să aibă întrevederi cu apărătorul său în condiții confidențiale, fără a se limita numărul și durata lor.”

Este de menționat că orice atingere a dreptului la apărare, poate constitui obiect al unor condamnări eventuale a R. Moldova la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, când vor fi invocate încălcarea art.5, 6 CEDO.

3. DREPTUL LA TRADUCĂTOR sau DREPTUL LA INTERPRET

Unul din principiile generale ale procedurii penale este asigurarea dreptului la traducere a persoanei aflate în vizorul organelor de urmărire penale. Conform Art. 16 din CPP - Limba în care se desfășoară procesul penal și dreptul la interpret este limba de stat. Totuși, “ persoana care nu posedă sau nu vorbește limba de stat are dreptul să ia cunoștință de toate actele și materialele dosarului, să vorbească în fața organului de urmărire penală și în instanța de judecată prin interpret” (alin.2 art.16 CPP).

Totodată, “ actele procedurale ale organului de urmărire penală și cele ale instanței de judecată se înmânează bănuțului, învinuțului, inculpatului, fiind traduse în limba lui maternă sau în limba pe care acesta o cunoaște,..” . (alin.4 art.16 CPP).

4. DREPTUL LA TĂCERE sau DREPTUL DE A NU SE AUTO-INCRIMINA

Codul de procedură Penală al R. Moldova, prevede în Art. 21 despre un principiu fundamental ***Libertatea de mărturisire împotriva sa***, prin care înțelegem că:

- „(1) Nimeni nu poate fi silit să mărturisească împotriva sa ori împotriva rudelor sale apropiate, a soțului, soției, logodnicului, logodnicei sau să-și recunoască vinovăția.
(2) Persoana căreia organul de urmărire penală îi propune să facă declarații demascatoare împotriva sa ori a rudelor apropiate, a soțului, soției, logodnicului, logodnicei este în drept să refuze de a face asemenea declarații și nu poate fi trasă la răspundere pentru aceasta.”

Dreptul la tăcere sau de a nu se auto-incrimina, este garantat și de Convenția Europeană a Drepturilor Omului , conform art. 6 , și nimeni nu poate obliga pe cineva din exercitarea acestui drept.

5. DREPTUL LA ASISTENȚĂ MEDICALĂ

Conform art.167 CPP alin.1 CPP, pe lângă Indicarea în procesul-verbal de reținere a temeiurilor, motivelor reținerii, organul de urmărire penală trebuie să indice și starea fizică a persoanei reținute, plângerile referitoare la starea sănătății sale, precum și, cererea de a avea acces la un examen medical, inclusiv pe cont propriu.

This project is funded
by the European Union

Terre des hommes

tdh.ch

De asemenea și în art. 64 alin.2) pct.15/1) CPP, un drept al bănuțului care trebuie asigurat de către organul competent este ca “ imediat după reținere sau după ce i s-a adus la cunoștință hotărârea de aplicare a măsurii preventive, să aibă acces la examinare și la asistență medicală independentă, inclusiv pe cont propriu”.

Acordarea asistenței medicale nu se limitează doar atunci când persoana reținută o solicită, dar ea trebuie să fie acordată, sau notificată prin dispunerea imediată a unei constatări medico-legale sau expertize medicale, atunci când sunt stabilite prezența unor vătămări corporale, pentru a fi constatată originea și caracterul vătămărilor. (art. 167 alin.6) CPP RM).

6. DREPTUL DE A CONTACTA RUDELE

Conform art. 64 alin.2) pct.12) CPP , persoana bănuțită are dreptul să anunțe imediat, prin organul de urmărire penală, rudele sau o altă persoană, la propunerea sa, despre faptul reținerii și locul deținerii. Prin urmare, orice persoană reținută, are dreptul de a informa o rudă sau altă persoană despre reținere sau dauna pricinuită; având dreptul primordial de a informa telefonic pe cineva din apropiați despre situația sa. În cazul minorilor, acest drept trebuie să fie exercitat imediat de către organul de urmărire penală.

Obligația de a asigura efectiv dreptul de a contacta rudele persoanei reținute este pusă în sarcina organului care aplică reținerea, conform art. 173 CPP, care trebuie să-l permită persoanei reținute exercitarea acestui drept imediat după reținere.

7. DREPTUL DE A NU FI SUPUS RELELOR TRATAMENTE și DREPTUL DE A DEPUNE PLÂNGERE

La nivel național infracțiunea de tortură și rele tratamente este reflectată în art.166/1 CP al R. Moldova,

- **Tortura, tratamentul inuman sau degradant.**

La nivel european, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a definit în **art.3 al Convenției**, trei categorii de tratamente, după cum urmează:

- *TORTURA: Tratament inuman deliberat, care produce o suferință foarte gravă și crudă*
- *TRATAMENTUL INUMAN: Tratament care produce o suferință fizică și mintală intensă.*
- *TRATAMENT DEGRADANT: Tratament care generează în victimă un sentiment de frică, suferință și inferioritate, capabil să umilească și să înjosească victima și probabil, să frângă rezistența fizică și morală a acesteia.*

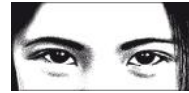
Prin urmare, victimă a torturii, reieșind din art.58 CPP RM, poate fi considerată orice persoană fizică căreia, prin infracțiune, i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale.

Circumstanțele posibile în care pot avea loc acțiunile de tortură și rele tratamente sunt:

- La reținerea unei persoane de la domiciliu sau de pe stradă de către colaboratorii de poliție, în timpul transportării și ulterior aflați în custodia Inspectoratului de poliție;
- În cadrul unei percheziții procesuale.
- La etapa dării declarațiilor cu privire la săvârșirea unei infracțiuni;
- În cadrul unei instituții penitenciare sau de detenție preventivă.

This project is funded
by the European Union

Terre des hommes

tdh.ch

Este important că odată aflată în una din situațiile de mai sus, orice persoană trebuie să-și cunoască drepturile sale și să solicite exercitarea acestora prin diverse acțiuni.

Conform art.64, 167 CPP, orice persoană bănuită și reținută trebuie să fie informată de către organul de urmărire penală despre dreptul de a depune plângere către organele de poliție locale sau procuratură cu privire la acțiunile de maltratare la care a fost supus. Plângerea se depune în mod personal, a reprezentantului legal sau prin intermediul avocatului. Plângerea prin care se invocă aplicarea torturii sau relelor tratamente poate fi depusă la cancelaria procuraturii de sector care conduce urmărirea penală în cauza penală intentată pe numele clientului sau către procuratura în raza teritorială a căreia se află instituția (angajații din poliție/penitenciar, instituție psihiatrică etc.), în a cărei custodie s-a aflat victima.

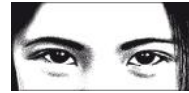
Este important de cunoscut, că aplicarea relelor tratamente nu se limitează doar la aplicarea violenței fizice cu provocare de leziuni corporale, dar și la acele acțiuni de hărțuite, intimidare, amenințare fizică, psihică verbală cu scopul de a-i determina să declare ce cunosc, sau cu scopul de a le crea un sentiment de inferioritate și complex psihologic pentru a deveni docili.

Făcând un rezumat asupra celor descrise mai sus, putem oferi un traseu al acțiunilor consecutive ale organului de constatare/urmărire penală, atunci când efectuează reținerea unui minor, despre care se depistează că săvârșise o infracțiune sau există o bănuială rezonabilă cu privire la infracțiunea comisă:

- Reține de fapt (fizic) persoana bănuită minorul; consemnând într-un proces-verbal cele constatate și concomitent dispune înregistrarea imediată a autosesizării (art.265 alin.3 CPP).;
- Identifică pe un ton liniștit și calm datele personale ale minorului; ale părinților săi.
- Informează pe un ton calm minorului că urmează a fi reținut și i se explică în mod verbal, esența bănuielii, temeiul și motivele reținerii și că cel puțin următoarele drepturi: de a tăcea și de a nu mărturisi împotriva sa; să fie asistat de un apărător ales sau unul care acordă asistență juridică garantată de stat și să primească consultație juridică, în condiții confidențiale; să primească oricând informație în scris despre drepturile de care dispune și explicații asupra acestor drepturi; că toate acțiunile următoare vor avea loc doar în prezența procurorului și apărătorului, reprezentantului legal și traducătorului după necesitate. Îi va permite să-și contacteze imediat rudele pentru informare.
- Va escorta persoana reținută la sediul organului de constatare sau a organului de urmărire penală. În timpul escortării și pe toată perioada reținerii persoana reținută urmează să fie tratată cu demnitate și respect, fiind excluse orice acte de tortură ori de rele tratamente (se permite alimentarea, satisfacerea necesitățile fiziologice, etc.).
- Organul de constatare este obligat să acorde imediat primul ajutor medical și să organizeze transportarea de urgență a persoanei la instituția medicală, dacă în timpul reținerii, persoanei reținute i s-a cauzat leziuni corporale care prezintă pericol pentru viața și sănătatea acestuia.

This project is funded
by the European Union

Terre des hommes

tdh.ch

- În cazul opunerii rezistenței fizice de către minor, drepturile menționate se vor aduce la cunoștință după luarea măsurilor de imobilizare a reținutului, dar numai după atenționare prealabilă.
- Inspectoratul de poliție va comunica în mod imediat procurorului de serviciu/ sau desemnat pe o anumită cauză penală, despre reținerea bănuitului minor și îl va aduce imediat la sediul instituției în încăperile amenajate special pentru minori în scopul evitării traumatizării acestora.
- Procurorul va prelua materialele organului de constatare și persoana reținută de fapt, va solicita, timp de o oră după reținerea persoanei, prin telefon, fax, etc. Oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat desemnarea unui avocat de serviciu pentru acordarea asistenței juridice de urgență.
- De asemenea, vor fi informați imediat părinții sau reprezentanții legali ai minorului pentru a fi prezenți imediat alături de minor, și va permite unuia din părinții minorului sau persoanei care înlocuiesc părinții să participe la efectuarea acțiunilor de urmărire penală efectuate cu participarea minorului;
- Procurorul va întocmi imediat un proces-verbal al reținerii minorului în care va consemna: data, ora reținerii fizice, ora întocmirii procesului verbal, locul exact al reținerii, temeiul reținerii, informația referitoare la explicarea verbală a drepturilor minime la momentul reținerii fizice, inclusiv acțiunile referitoare la opunerea de rezistență și acțiunile concrete de respingere a rezistenței, și alte informații relevante;
- Procurorul va verifica dacă față de minor nu au fost aplicate careva acțiuni ilegale de maltratare fizică sau psihică, se va asigura dacă nu sunt din partea acestuia careva plângeri sau solicitări cu privire la personalitatea, starea sănătății sale etc.
- În fiecare caz se va discuta, posibilitatea de a nu reține minorul pe un termen de 24 ore, ci de a o transmite sub supravegherea părinților/ reprezentanților legali, conducerea instituției de învățământ care pot lăsa o asumare în scris despre obligația de a evita din partea minorului anumite acțiuni de comportament instabil, de împiedicare a urmăririi penale etc.

NOTĂ:

Sistemul de Justiție pentru Copii – reprezintă principiile, cadrul normativ-juridic, procedurile, instituțiile, specialiștii, metodele și tehnicile pentru promovarea și protecția drepturilor copiilor implicați în sistemul de justiție. Adicional protecției, justiția pentru copii semnifică și prevenirea, inclusiv înlăturarea cauzelor care duc la delict.